

Frida Sollihaug Balstad

Forbudt kjærlighet

Behandling av tyskerjenter i Norge etter andre verdenskrig på nasjonalt og lokalt nivå

Bacheloroppgave i Historie

Veileder: Espen Storli

Mai 2020

Frida Sollihaug Balstad

Forbudt kjærlighet

Behandling av tyskerjenter i Norge etter andre verdenskrig på nasjonalt og lokalt nivå

Bacheloroppgave i Historie
Veileder: Espen Storli
Mai 2020

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske studier

Kunnskap for en bedre verden

Forord

Da jeg begynte på mine bachelorstudier i historie for tre år siden, oppdaget jeg tidlig at norsk historie var noe som fanget min interesse. Siden jeg allerede var opptatt av andre verdenskrig, tenkte jeg at en kombinasjon mellom disse temaene ville vært fint å skrive om i en avsluttende oppgave som dette. Motivasjonen for å skrive om tyskerjenter kom i forbindelse med en historie jeg ble fortalt av min farmor, om hvordan tyskerjenter ble behandlet på et av stedene jeg selv er oppvokst på.

Jeg begynte å forberede meg på å intervjuer tidsvitner for å samle inn kilde-data for oppgaven. Dette viste seg å skulle by på utfordringer da coronapandemien blomstret for fullt midt under dette arbeidet. Eldrehjem, arkiver og bibliotek ble stengt og jeg mistet muligheten til å samle inn verdifullt kildegrunnlag. Jeg valgte likevel å fortsette med temaet, da jeg synes tyskerjenter fortjener å bli dratt frem i dagslys.

Mange fortjener derfor en stor takk for at denne oppgaven ble ferdigstilt. Først og fremst fortjener min veileder, Espen Storli, en stor takk for konstruktive og gode tilbakemeldinger underveis i prosessen. Jeg er glad for at jeg fikk akkurat deg som veileder, og for det gode samarbeidet vi har hatt. Uten deg hadde ikke oppgaven blitt den samme. Takk til Bjørn Sten, leder av Lånke historielag, som har vært behjelpelig med å dele informasjon og kilder over internett. Sist men ikke minst, fortjener Gunn Solvor Snerting en stor takk for deling av kilder fra Stjørdalens Blad. Uten deg hadde det blitt vanskelig å finne tilstrekkelig informasjon om avisens dekning om tyskerjenter.

Takk til alle andre som har gitt meg motivasjon til å fullføre oppgaven. En særlig takk til Sivert, mamma og pappa for at dere alltid har god tro på meg og for oppmuntrende ord underveis i arbeidet.

Trondheim, mai 2020
Frida Sollihaug Balstad

Innholdsfortegnelse

1.Introduksjon	3
1.2 Problemstilling og metode	4
1.3 Begrepsavklaring - hva er en «tyskerjente?»	5
1.4 Tidligere forskning.....	5
2.Behandlingen av tyskerjentene etter krigen	6
2.1Straffebehov og ulike syn på tyskerjentes oppførsel.....	7
2.2Befolkningens rolle	8
2.3 Myndighetenes rolle	10
2.4 Tyskerjenter i Stjørdal og Lånke.....	15
2.5 Befolkningens holdning til tyskerjenter på det lokale plan.....	16
3.0 Konklusjon	20
4.0 Kilder og litteratur	22

«Hvorfor? Jeg har hatt anledning til å være med på noen av danseaftene som er blitt arrangert på Soldatheimen i det siste. Jeg liker meg meget godt på de festene, men en ting ergrer meg i høyeste grad, og jeg vil gjerne rette et spørsmål til de som har greie på dette. Er det slik at hvem som helst kan få gå på disse festene, jeg mener damer? Noen sier det er bare damer som er 100 pst norsk som har adgang, men det har jeg vanskelig for å tro, da jeg hver gang har sett piker der som har vanket både med tyskere, frontkjempere og rotekte nasister. Dette vet jeg med sikkerhet og synes derfor at de som har vist en så unasjonal holdning, bør ikke få lov til å delta i fester sammen med ekte norske damer». – Forarget festdeltager.¹ Et leserinnlegg i Stjørdalens Blad 4.august 1945.

1. Introduksjon

Etter fem år med tysk okkupasjon i Norge, var gleden stor på fredsdagen 8.mai 1945. Under krigen hadde mange nordmenn og tyske soldater levd tett på hverandre og til tross for eksilregjeringens ønske om en felles norsk «isfront» mot tyske soldater, ble det likevel inngått nødvendig eller frivillig personlig kontakt mellom lokalbefolkningen og tyske soldater. Slik oppstod fenomenet «tyskerjenter».

«Tyskerjenter» eller «tyskertøser» er noe de fleste har hørt om, men som få vet særlig mye om. Dette var også tilfelle i min situasjon, da jeg valgte dette som tema for bacheloroppgaven. Interessen for temaet startet da jeg ble fortalt historier om hvordan tyskerjenter ble behandlet av lokalbefolkningen, på steder jeg selv er oppvokst. Dette vekket umiddelbart min interesse, og jeg stilte spørsmål om det jeg ble fortalt virkelig kunne være sant. Etter andre verdenskrig var over ble tyskerjenter utsatt for voldsomme reaksjoner fra befolkningen og fra myndighetene. Tyskerjentene ble ikke dømt i en juridisk forstand, men ble isteden sterkt fordømt - noe de måtte leve med livet ut. Fra myndighetenes side ble tyskerjenter ofre for internering. De kvinnene som valgte å gifte seg med tyskere ble fratatt statsborgerskapet og ble tvungent til å forlate landet. Tyskerjenter opplevde også sosial utfrysing, verbal trakassering, mishandling og skamklipping. En sint befolkning med et stort straffebehov ønsket at tyskerjenten måtte betale en pris for deres forhold til tyskerne. Deres relasjon til tyske soldater ble fra mange sett på som umoralsk og oppfattet som et nasjonalt svik.

Jeg har valgt å skrive om behandlingen av tyskerjentene etter andre verdenskrig fordi det er et viktig og interessant tema. De fleste har hørt om tyskerjenter og skamklipping, men få har kunnskap om internering eller utsending av landet i regi av den norske stat. Tyskerjenter som fenomen er relativt lite forsket på, noe som tyder på at vi fortsatt har mye å lære. Både min farmor og farfar opplevde andre verdenskrig, og har fortalt om krigen på hver sin måte. Da min farmor fortalte historien om hvordan tyskerjentene ble behandlet av befolkningen i Lånke, tenkte jeg at dette ville være interessant å se nærmere på. Hvor mange tyskerjenter var det egentlig snakk om? På hvilke måter ble tyskerjentene straffet? Var straffen som ble gitt på de områdene jeg er oppvokst på lik eller ulik den som ble gitt i resten av Norge? Dette er spørsmål som umiddelbart dukket opp i hodet, og det ble et naturlig valg å se nærmere på Trøndelagsregionen. I etterkant av arbeidet, som forøvrig har vært både utfordrende og lærerikt, sitter jeg igjen med en følelse av at jeg valgte riktig tema for oppgaven. Jeg har fått brukt historien på en selvstendig måte og mener det er viktig å ta den i bruk for å lære av den. Jeg har lært

¹ «Hvorfor?», *Stjørdalens Blad*, 04.08.1945

mye om behandlingen av tyskerjentene både på det nasjonale og lokale plan, og mener at historiene til disse kvinnene fortjener å bli satt i dagslys.

1.2 Problemstilling og metode

I denne oppgaven ønsker jeg å finne ut om behandlingen som tyskerjenter i Trøndelag fikk samsvarer med den som ble gitt på det nasjonale plan. For å begrense oppgaven, ligger hovedfokuset på tyskerjenter fra Lånke og Stjørdal. Problemstilling for denne oppgaven blir derfor:

Hvordan ble tyskerjenter fra Stjørdal og Lånke behandlet av sine lokalsamfunn og norske myndigheter rett etter andre verdenskrig, og hvordan står disse reaksjonene i kontrast til behandlingen gitt på nasjonalt nivå?

Jeg prøver å svare på problemstillingen igjennom å besvare tre underspørsmål:

- Hvordan ble tyskerjenter behandlet av myndighetene og befolkningen på et nasjonalt plan?
- Hvordan ble tyskerjenter fra Lånke og Stjørdal behandlet av sine lokalsamfunn?
- Finnes det likheter og ulikheter i behandlinger gitt på det nasjonale og lokale plan?

Det vil i denne oppgaven altså forskes på om det er finnes forskjeller i hvordan tyskerjentene ble behandlet i Norge i perioden rett etter andre verdenskrig. For å finne ut av dette skal jeg undersøke hvordan tyskerjenter ble behandlet av myndighetene og befolkningen i Norge og se om dette samsvarer med behandlingen som ble gitt i Lånke og Stjørdal. For å kunne besvare problemstillingen har historisk litteratur blitt brukt og tolket. Komparativ metode er godt egnet til å bruke dersom man skal sammenligne et fenomen på to ulike steder. I denne oppgaven prøver jeg å sammenligne behandlingen gitt til tyskerjenter på ulike steder i Norge med Stjørdal og Lånke. Jeg har derfor valgt å bruke komparativ metode som forskningsdesign. Oppgaven baserer seg på sekundærlitteratur i oppgavens første del som handler om hvordan tyskerjentene ble behandlet av myndighetene og befolkningen på et nasjonalt plan. For å undersøke hvordan denne behandlingen var i kontrast til hvordan tyskerjenter ble behandlet på det lokale plan har jeg brukt primærlitteratur i form av et intervju av et tidsvitne, samtidig som at jeg har studert ulike leserinnlegg i lokalavisen Stjørdalens Blad.

Videre i oppgaven vil begrepet «tyskerjente» bli definert, før jeg redegjør for hvilken tidligere forskning som er gjort på temaet. Her vil også noen av de kildene jeg selv har brukt i oppgaven bli presentert. Videre går oppgaven over til kapittel 2 som handler om hvordan tyskerjentene ble straffet etter andre verdenskrig. Da blir det først redegjort for ulike straffebehov som rådet i tiden og ulike syn på tyskerjentene. Deretter går oppgaven over til å drøfte befolkningens og myndighetenes behandling av tyskerjenter på det nasjonale plan, hvor både internering og gatejustis er sentrale elementer. Videre blir behandlingen av tyskerjenter på det lokale plan drøftet, hvor jeg ser på hvordan lokalbefolkningen i Stjørdal og Lånke straffet tyskerjentene. Her blir som tidligere nevnt, ulike leserinnlegg i avisen og en øyevitneskildring lagt til grunn. Det vil også bli gjort sammenligninger av behandling gitt på det nasjonale og lokale plan. Konklusjonen av oppgaven kommer i kapittel 3 hvor jeg kort oppsummerer mine hovedfunn og retter fokuset over på videre forskning.

1.3 Begrepsavklaring - hva er en «tyskerjente?»

Historikeren Terje Pedersen definerer en tyskerjente som «en kvinne som hadde, eller ble ansett for å ha, privat omgang med en mann i tysk tjeneste i løpet av okkupasjonen eller det etterfølgende året». ² Videre nevner han at kvinner som ble anklaget for å ha hatt omgang med tyske soldater, også kunne risikere å bli sett på som en tyskerjente, selv om disse anklagene viste seg å være falske. Uansett ble disse tyskerjentene utsatt for ulike former av reaksjoner fra både myndigheter og den øvrige befolkningen. Knut Papendorf definerer i likhet med Pedersen tyskerjenter som «norske kvinner som hadde vært sammen med en eller flere tyske soldater under okkupasjonen av Norge»,³ men legger også til at denne gruppen ble stemplet som løssaktig og delvis prostituerte.⁴ Tyskerjenter som gruppe, hadde vært lett å angripe, fordi de ikke hadde noe særlig støtte fra resten av samfunnet, og ble ofte ansett som naive og dumme.

Når det kommer til å si noe om hvor mange tyskerjenter det var i Norge, er det vanskelig å komme med noe sikkert antall. Dette henger sammen med at det er vanskelig å definere hva en tyskerjente var. I noen situasjoner kunne man bli anklaget for å være en tyskerjente bare ved å smile eller å bli sett sammen med en tysker. Man må derfor regne med at det kan finnes store mørketall. Likevel er det gjort noen funn, som kan lede oss i riktig retning. På landsbasis er 30.000 – 40.000 tyskerjenter et antall som gjentar seg i litteraturen, men dette er usikkert og anslagene varierer mellom 30.000 – 100.000. Papendorf og Olsen argumenterer for at det fantes mellom 30.000-40.000 tyskerjenter,⁵ mens Pedersen på den andre siden argumenterer for at det fantes 100.000 tyskerjenter i Norge.⁶ Antall tyskerjenter varierte også fra sted til sted. Enkelte plasser i Norge kunne man telle tyskerjentene på en hånd, mens det på andre plasser fantes ekstremt mange. Ifølge Pedersen kunne man se en tendens til at det var flere tyskerjenter i byene, der man hadde lettere for å havne i et miljø med flere tyskerjenter og dermed forsvinne litt i mengden. Pedersen argumenterer for at det var flere tyskerjenter på de plassene hvor det var utstasjonert mange soldater, og nevner at det var særlig mange tyskerjenter i Trøndelag. Dette skyldes at det var flere store militærbaser i området, noe som førte til at flere tusen tyskere bosatte seg og arbeidet i Trøndelag.⁷

1.4 Tidligere forskning

Det viser seg at det skulle ta lang tid før noen kastet lys over tyskerjentene og hvordan disse ble behandlet etter krigen. Fenomenet er lite forsket på, noe som forteller oss at tyskerjenter har vært et tabu-belagt tema, som hverken ble snakket om eller diskutert i det offentlige. I 1979 tok dette slutt, da juristen Johs. Andenæs kom ut med boka «Det vanskelige oppgjøret», hvor han gir en bred oversikt over de juridiske spørsmålene i forbindelse med rettsoppgjøret. Han diskuterer særlig landssvikanordningen av 15 desember 1944, men tyskerjenter og tyskerbarn blir også tatt opp. Han hevder her at

²Terje A. Pedersen, *Vi kalte dem tyskertøser*. Oslo 2012: 18

³ Knut Papendorf, *Siktet som tyskertøs – rettsoppgjøret i videre forstand*. Oslo 2015: 13

⁴ Ibid.: 191

⁵ Ibid.: 19 og Kåre Olsen, *Krigens barn. De norske krigsbarna og deres mødre*. Oslo 1998: 13

⁶ Pedersen 2012: 19

⁷ Ibid.: 20

interneringen var en ren sikringsattest som var ment til å beskytte jentene og ikke for å straffe dem.⁸ Utover 1990-tallet ble temaet mer sentralt, da Kari Helgesen undersøkte kvinner «siktet som tyskertøser» i Molde. Hun undersøkte hvem disse tyskerjentene var, deres sosiale bakgrunn og hvilken behandling de fikk av befolkningen, pressen og offentlige myndigheter da krigen var slutt.⁹ I 1998 kom Kåre Olsen med boken «Krigens barn». Som en av de mest kjente historikerne på forskningstemaet tyskerjenter, tar han for seg Lebensborn i Norge og behandlingen av tyskerjenter og krigsbarn under og etter krigen. Han hevder at tyskerjentene langt på vei var rettsløse da freden kom, samtidig som at han fremhever myndighetenes side og ser på deres handlinger mot tyskerjentene. Han argumenterer her, i motsetning til Andenæs, for at behandlingen tyskerjentene fikk fra myndighetene bør forstås som straff. Det er flere ting som er lagt til grunn for dette, men særlig vektlegger han at flere tusen tyskerjenter ble internert, fengslet og arrestert med tvilsom hjemmel i norsk lov.¹⁰

Utover 2000-tallet ble tyskerjentene løftet frem av historikeren Terje Andreas Pedersen da han i 2012 kom ut med boken «Vi kalte dem tyskertøser» som er en utvidet versjon av hans masteroppgave. Han diskuterer hvem disse kvinnene var, hvordan de ble behandlet av befolkningen og hvilken rolle myndighetene hadde. Han ser i likhet med Olsen, på internering som en form for straff, men hevder likevel at det blir for enkelt å se på interneringen kun som straff, da myndighetene også hadde et ønske om å gjøre tyskerjentene til gode samfunnsborgere.¹¹ I 2015 kom forsker og jurist Knut Papendorf ut med boken «Siktet som tyskertøs». Han kommer her med en analyse som fokuserer på politiets og rikspolisjefens praktisering av beskyttelses og smitteanordningene. I likhet med mange andre, hevder også han at interneringen bør ses på som en straff utenfor straffeloven. Året etter kom historiker Monica Waage Johannessen ut med boken «Tyskertøsene – Myndighetenes behandling og befolkningens reaksjoner», som også er en utvidet versjon av hennes masteroppgave. Her drøfter hun hvilken rolle myndighetene hadde i behandlingen av tyskerjentene, men også reaksjonene som kom fra den øvrige befolkningen, og hvorfor den var så sterk. Sist men ikke belyser Johannessen et veldig sentralt og viktig tema, nemlig om norske myndigheter burde gå ut med en offentlig unnskyldning til tyskerjentene.

2. Behandlingen av tyskerjentene etter krigen

Etter frigjøringen i 1945, måtte de norske myndighetene bestemme seg for hva som skulle gjøres med tyskerjentene. Skulle de slippe unna ustraffet, eller skulle de bli straffet, slik mesteparten av befolkningen forventet? Toralv Øksnevad, regjeringens talsmann, erklærte over et radioinnslag i mai 1941 at «det blir en forferdelig pris de kvinner får betale for resten av sin levetid, som ikke avviser tyskerne».¹² Dette var med å skape en forventning om at regjeringen skulle straffe tyskerjentene så snart det lot seg gjøre. Resten av befolkningen var også spente på hva som ville skje med tyskerjentene. En tidligere journalist i *Aftenposten* beskrev i et innlegg hvordan «folk skriver og folk

⁸ Johannes B. Andenæs, *Det vanskelige oppgjøret: rettsoppgjøret etter okkupasjonen*. Oslo 1979: 205-207

⁹ Kari Helgesen 1990: 286, 298

¹⁰ Olsen 1998: 447

¹¹ Pedersen 2012: 96

¹² Monica W. Johannessen, «Tyskertøsene» - *Myndighetenes behandling og befolkningens reaksjoner*. Haugesund 2016: 6

ringer og folk holder faktisk på å spørre oss ihjel: Hva blir det til med tyskertøsene? Skal de over hode ikke stå til regnskap for den skjensel og vanære de har brakt over vårt land? Jo da, det skal de!». ¹³ Det var ingen tvil om at befolkningen var spente på hvordan tyskerjentene skulle bli behandlet og straffet for sine handlinger.

Ytelse og deltagelse på tysk side under krigen ble i etterkant slått hardt ned på. Landssvikoppgjøret omfatter det rettslige oppgjøret i Norge mot de nordmenn som hadde ytet tyskerne bistand under andre verdenskrig. Oppgjøret hadde et stort omfang og var veldig tidskrevende. I Norge ble noen straffet ut ifra straffeloven mens andre ble dømt etter Landssvikanordningen. Selv om tyskerjentene ikke brøt noe norsk lov da de ble kjærestet med tyske soldater, gikk likevel myndighetene utenom disse lovene for å få dømt de som de mente fortjente å bli straffet. I Norge ble tyskerjentene internert, de mistet jobben sin, noen opplevde å miste statsborgerskapet sitt og ble sendt ut av landet. Straffen kom ikke bare fra myndighetene, men også fra en sint befolkning som mente at tyskerjentene skulle bli straffet. Det hendte også at befolkningen tok saken i egne hender, dersom de mente at myndighetene ikke gjorde nok. Da ble tyskerjentene utsatt for stygge reaksjoner som vold og overgrep, hån og skamklipping, forakt og utfrysning og leserinnlegg i aviser. ¹⁴

2.1 Straffebehov og ulike syn på tyskerjentes oppførsel

For å ha en sjanse til å forstå hvorfor myndighetene og befolkningen ønsket å straffe tyskerjentene så hardt, er det først nødvendig å diskutere hvordan dette straffebehovet oppstod. Selv om tyskerjentene ikke hadde brutt med norsk lov, brøt de likevel med den kollektive moral og nasjonalfølelsen. Londonregjeringen hadde uttrykt et ønske om at den norske befolkningen som en helhet skulle stå imot den tyske okkupasjonsmakten, noe som innebar at det norske folk skulle holde avstand fra tyske soldater slik at de på ingen måte følte seg velkommen. Dette beskriver det som kalles isfronten. ¹⁵ Tyskerjentenes vennlige oppførsel mot tyskerne brøt med denne isfronten, noe som skulle føre til at de fikk store konsekvenser.

Ved siden av å ha vært sammen med tyske soldater, var det flere norske kvinner og menn som tok seg arbeid hos tyskerne. Ifølge Papendorf hadde de fleste tyskerjentene underordnet arbeid som vaskehjelp, syerske eller kjøkkenhjelp. ¹⁶ På bakgrunn av dette ble det antatt at disse kvinnene gjennom deres arbeid hadde støttet den tyske okkupasjonsmakten, noe som stod i strid med den ønskelige isfronten. Papendorf anslår at ca. 150.000 kvinner og menn hadde hatt tyskerarbeid men at ikke alle forholdene ble etterforsket og straffet. ¹⁷ De som gikk fra fast norsk arbeid med god lønn og over til å arbeide for tyskerne, skulle straffes, fordi arbeidsbyttet ble gjort på bakgrunn av at man kunne tjene mer penger. Gjorde man tilsvarende i en situasjon som arbeidsledig eller på bakgrunn av at man ikke hadde en god nok inntekt til å forsørge familien skulle man ikke straffes. ¹⁸ Det vil si at flere norske menn som arbeidet for tyskerne slapp unna straffen på grunn av tyskerarbeid, men at tyskerjenter med yrker som kjøkkenhjelp, vaskekone

¹³ Pedersen 2012: 64

¹⁴ Egil Christophersen, *Okkupasjonsår i Stjørdalsbygdene 1940-45*. Steinkjer 1993: 211

¹⁵ Johannessen 2016: 13

¹⁶ Papendorf 2015: 34

¹⁷ Ibid.: 19

¹⁸ Ibid.: 35

eller syerske ble straffet, selv om gjøremålene deres falt langt utenfor den juridiske avgrensingen av straffbare forhold.

Det norske politiet var fult klar over at tyskerjentenes handlinger ikke kunne straffes ut ifra straffeloven. Politimesteren i Oslo ga klart uttrykk for dette da han i et intervju uttalte følgende: «av alle landssviksaker er vel denne den vanskeligste å ordne opp i, for det er ingen lov som direkte kan ramme dem som utelukkende for «flirten`s» skyld har hatt omgang med tyskerne. At disse tyskerjentene har vist en uverdlig holdning og derfor har et dårlig stempel på seg er klart».¹⁹ Likevel ble det stadig uttrykt misnøyer fra befolkningen i forskjellige leserinnlegg i aviser og stilt spørsmål om hvorfor tyskerjentene ikke hadde blitt tatt hånd om. London-regjeringen hadde selv vært med å piske opp stemningen om at tyskerjentenes handlinger var unasjonale og dermed bidratt til å bygge opp forventningene om at de skulle straffes.

2.2 Befolkningens rolle

Etter frigjøringen opplevde de fleste tyskerjentene ulike reaksjoner fra befolkningen. Mange tyskerjenter opplevde overgrep som utfrysing, slengbemerkinger eller leserinnlegg i illegale aviser. Andre ganger kom overgrepene i en mer fysisk form, for eksempel snauklipping.²⁰ Snauklipping er en av de mest kjente represaliene tyskerjentene ble utsatt for. Her ble de tvangsklippet med saks, eller i verre tilfeller med en sløv kniv, med store sår i hodebunnen som følge. Andre fysiske overgrep kom i form av spark, spyting og slag eller at de fikk klærne deres revet av. Alle disse faktorene er elementer i det som omtales som gatejustis.²¹ Overgrep mot tyskerjentene ble rapportert inn i alle deler av landet, Stjørdal og Lånke inkludert. Ifølge Papendorf var det ulik alvorlighetsgrad i rapportene som ble meldt inn til politiet. De fleste rapportene omhandlet kvinner som hadde blitt verbalt trakassert, i form av at de hadde blitt kalt «tyskertøs», eller at de hadde blitt skamklipt. Resten av ubehagelighetene fordelte seg på at kvinnene mistet jobben, mistet omsorgen for sine barn eller at de ble utfrysnet fra slekt og venner.²² Når det kommer til hvor mange klippeaksjoner som fant sted i Norge er det vanskelig å anslå et sikkert tall. Ut av de 60 overgrepsrapportene fra Papendorf sine studier, viser det seg at 18 av disse dreide seg om skamklipping.²³ På den andre siden, viser Pedersen til drøye 40 klippeaksjoner.²⁴ Man må uansett regne med at det kan være mørketall, da Grøtnes argumenterer for at det var mange ofre som ikke meldte i fra om skamklipping,²⁵ og det er heller ikke sikkert at kvinnene fortalte alt de hadde vært utsatt for til politiet.

De som utførte skamklippingen var for det meste menn.²⁶ Likevel var det mange som deltok som tilskuere. Pedersen argumenterer for at dette var en måte for befolkningen å vise at de tok avstand fra de som var på «feil side» og at de selv var på «den rette

¹⁹ Ibid.: 36

²⁰ Ibid.: 21

²¹ Johannessen 2016: 12

²² Papendorf 2015: 27

²³ Ibid.: 27

²⁴ Pedersen 2012: 83

²⁵ Papendorf 2015: 31

²⁶ Ibid.: 27

siden».²⁷ Det betyr at de som deltok som tilskuere til disse aksjonene viste at de tok avstand fra det tyskerjentene hadde gjort, altså å opptre unasjonalt. Selv om gatejustisen i stor grad var et fenomen som ble utført av befolkningen, var de norske myndighetene med på å piske opp stemningen ved å skape en forventning om at tyskerjentene skulle straffes. Da rikspolisjef Andreas Aulie tok avstand fra klippingen av jentene, passet han samtidig på å vise mer sympati for gjerningsmennene enn for ofrene. Han uttalte at «forbitrelsen over tyskertøsene er både naturlig og forståelig» og at «de har vist en uverdigg og utfordrende opptreden under okkupasjonen».²⁸ Uttalelsen kan dermed oppfattes som dobbeltmoralisk. Selv om skamklipping var straffbart, kunne ikke tyskerjentene regne med noe beskyttelse fra politiet. Det å beskytte tyskerjenter var ikke en prioritert oppgave hos politiet, som i samtiden druknet i saker fra Landssvikoppgjøret.²⁹

Ettersom politiet var opptatt med landssviksakene, skulle hjemmestyrkene bistå med vakthold, ordenstjeneste og arrestasjoner i månedene etter frigjøringen. Men heller ikke de gjorde nok for å beskytte tyskerjentene fra overgrep fra befolkningen. Faktisk finnes det tilfeller der hjemmefronten aktivt deltok i klippeaksjoner istedenfor å beskytte jentene.³⁰ Dette vitner til at både befolkningen og myndighetene hevet seg over norsk lov i tiden etter frigjøringen. I tilfeller der skamklippingen ble anmeldt hendte det ofte at sakene ble henlagt og at tiltalte gikk fri. I de få tilfellene der saken ikke ble henlagt, fikk de tiltalte et enkelt forelegg, og bare de som nektet å betale den måtte møte i retten.³¹ Sammen med dobbeltkommunikasjonen fra politiet og henleggelse av saker, er det mye som tyder på at de norske myndighetene godtok klippeaksjoner mot tyskerjenter.

Det er forsket på om sinnelaget mot tyskerjenter stammer fra synet på kvinners seksualitet som nasjonal og mannlig eiendom og at behandlingen av tyskerjenter kom som en reaksjon da tyskerjenter brøt med disse seksuelle og nasjonale normene da «de gikk til sengs» med fienden. Johannessen hevder at norske kvinner ble sett på noe som skulle føre arven videre og at kvinners reproduksjonsevne og morsrolle var grunnlaget for oppfattelsen av at kvinners seksualitet var nasjonens eiendom.³² Det ble derfor sett på som et stort svik når norske kvinner ble sammen med tyske menn. Ifølge Pedersen får kvinnekroppen og kvinners seksualitet ekstra stor symbolverdi i krigstider.³³ I en tid hvor norske soldater kjempet for fedrelandet, følte det ekstra ergerlig når «deres» kvinner ble sammen med fiendens soldater. Drolshagen peker på disse aspektene når hun forklarer hvorfor tyskerjenter ble behandlet så dårlig. Å innrømme at norske kvinner hadde valgt tyske soldater fremfor norske menn var et stort nederlag, og for å hevne seg på tyskerjenter ble derfor omtalt som dumme, frekke og umoralske.³⁴ Skamklipping var ofte veldig ydmykende for kvinnene nettopp fordi det symboliserte at hun var en tyskerjente. Johannessen argumenterer for at langt hår symboliserte kvinners styrke og frie seksualitet, og når tyskerjenter opplevde å få håret klippet av ble dette sett på som

²⁷ Pedersen 2012: 75

²⁸ Ibid.: 76

²⁹ Ibid.: 77-78

³⁰ Ibid.: 78

³¹ Ibid.: 79

³² Johannessen 2016: 79

³³ Pedersen 2012: 41

³⁴ Sitert i Pedersen 2014: 41

den verste ydmykelse fordi det ble sett på som en kvinnelig kastrasjon.³⁵ Skamklippingen kan ses på som en måte for norske menn å «ta igjen» på det sviket som tyskerjenter hadde påført dem. I enkelte tilfeller ble denne ydmykelsen knyttet til skamklipping så stor at enkelte kvinner valgte å ta livet sitt.³⁶ At tyskerjenter hadde opptrådt unasjonalt ble ofte brukt som grunn til at de fortjente å bli straffet. Men for tyskerjenter var forelskelsen eller kjærlighetsforholdet en privatsak,³⁷ og at noen mente at deres seksualitet tilhørte nasjonen og ikke dem selv, kunne oppfattes som urettferdig. Kvinnenes seksualitet ble regnet som nasjonens eiendom i mye større grad enn det menns seksualitet ble. Det var 28 norske menn som giftet seg med tyske kvinner, men de fikk ingen straff for dette. Derimot ble norske kvinner som giftet seg med tyske soldater internert, tvangsutsendt fra landet og fratatt statsborgerskapet.³⁸ Dette tyder på at tyskerjenter var en mer utsatt gruppe i samfunnet enn det menn var.

2.3 Myndighetenes rolle

Rett etter frigjøringen i Norge, ble det gjennomført flere tusen interneringer av tyskerjenter. I den første fasen ble jentene anholdt på politistasjoner, skoler, hoteller og andre egnede oppholdsplasser, før det etterhvert ble opprettet egne interneringsleirer for tyskerjenter hvor de kunne oppholde seg over en lengre tidsperiode. Det er vanskelig å si noe bestemt om hvor mange jenter som ble internert, Olsen og Papendorf anslår at antallet ligger på en plass mellom 3.000-5.000 jenter,³⁹ mens Pedersen argumenterer for at tallet ligger opp mot 10.000 jenter.⁴⁰ Offisielt opereres det med 9 interneringsleirer,⁴¹ men sammenligner man dette med annen litteratur ser man at det antageligvis var langt flere. Blant annet viser Olsen til minst 20 interneringsleirer,⁴² mens Pedersen mener det eksisterte om lag 40 leirer.⁴³ Av disse var Hovedøya den største med en kapasitet på 1.000 plasser. I midten av juli 1945 ble det opprettet en interneringsleir i Selbu, hvor tyskerjenter fra Trøndelag ble sendt.⁴⁴ På grunn av at politiet makulerte listene over kvinner som ble sendt til Selbu, er det ikke mulig å se hvem jentene var eller hvor de kom fra,⁴⁵ men jeg antar at tyskerjenter fra både Stjørdal og Lånke ble sendt dit. I den første fasen var det hjemmestyrkene som sto for arrestasjonen av tyskerjentene. I tiden rett etter frigjøringen, virket det som at disse arrestasjonene var lite planmessige, og tyskerjentene ble somregel holdt i noen dager til noen uker. Utover våren ble fengslingen mer langvarig og kunne i flere måneder.⁴⁶ Folk flest oppfattet tyskerjentene som landssvikere og forventet at de skulle straffes. Myndighetene argumenterte derfor for at de måtte internerte tyskerjentene for å beskytte dem fra denne hevngjerrige

³⁵ Johannessen 2016: 19

³⁶ Ibid.: 19

³⁷ Helle Aarnes, *Tyskerjentene. Historiene vi aldri ble fortalt*. Oslo 2009: 128

³⁸ Ibid.: 127

³⁹ Olsen 1998: 284 og Papendorf 2015: 36

⁴⁰ Pedersen 2012: 88

⁴¹ Papendorf 2015: 36

⁴² Ibid.: 37

⁴³ Pedersen 2012: 88

⁴⁴ Olsen 1998: 286

⁴⁵ Helgesen 1990: 287

⁴⁶ Olsen 1998: 284

befolkningen. Spørsmålet om myndighetene internerte kvinnene for å beskytte dem, eller om de ble internert for å straffe dem, er likevel et spørsmål som kan drøftes.

Papendorf er en av de som mener at politiet forskjellsbehandlet tyskerjenter fra ulike klasser. Rikspolitisjef Aulie inndelte tyskerjenter i ulike kategorier og straffet de ut ifra hvilken situasjon og klasse de befant seg i. Den største andelen kvinner ble stemplet som «vanlig prostituerte», ofte med veneriske sykdommer. Disse utgjorde ifølge politiet en fare for seg selv eller andre, og måtte dermed interneres. Den andre gruppen besto av kvinner som i tillegg til å ha vært sammen med en tysker, også hadde opptrådt som angiver eller jobbet for okkupasjonsmakten under krigen. Disse skulle også interneres. Den tredje gruppen var forbeholdt kvinner fra landet, som ofte bare hadde et forhold til en tysk soldat. Disse ble behandlet mer varsomt fordi disse kvinnene ofte var unge og uerfarne. Ettersom disse kvinnene «bare» hadde hatt et forhold til en tysker, kunne dette ha vært forhold som kanskje kunne ha endt med ekteskap, og dermed var ikke denne gruppen tyskerjenter sett på som noen trussel for sine omgivelser.⁴⁷ Aulie mente derfor at denne klassen ikke burde interneres og skulle få være i fred. Pedersen argumenterer i likhet med Papendorf for at tyskerjenter ble forskjellsbehandlet. Han mener særlig at tyskerjenter fra overklassen slapp billigere unna enn tyskerjenter som etter politiets mening var «frekke og løsaktige» kvinner. Ressurssterke kvinner hadde større beskyttelse fra omgivelsene, og det var dermed ikke et like stort behov for å internere disse.⁴⁸ Dette kunne oppfattes som urettferdig overfor andre tyskerjenter som ble internert. Til tross for Aulies oppfordring argumenterer Johannessen for at bildet av tyskerjentene ikke var særlig nyansert.⁴⁹ Myndighetene var sterkt konfrontert fra befolkningen som stilte strenge krav om at alle tyskerjenter skulle straffes, en mening som var dypt forankret i det norske samfunnet.⁵⁰

Internering og frihetsberøvelser er en alvorlig inngripen og skal skje i henhold til formelle rettsregler. Med Tysklands hurtige angrep på Norge den 9. april 1940, ble Stortinget tvunget til å ta raske beslutninger. Dette førte til at Elverumsfullmakten ble vedtatt samme dag som angrepet, noe som ga regjeringen fullmakt til å «gjøre alle de vedtak som er påkrevd for å vareta rikets interesser inntil Stortinget – etter samråd mellom Regjeringen og presidentskapet – kan bli sammenkalt på ny». Senere ble det også besluttet at Londonregjeringen hadde myndighet til å forfatte provisoriske anordninger.⁵¹ I Norge ble interneringen støttet med hjemmel i *Provisorisk anordning om polititjenesten i Norge under krigen av 26. februar 1943*. Denne er senere omtalt som beskyttelsesanordningen. Anholdningen slår fast at: «Personer som blir eller befryktes å ville bli utsatt for overlast fra befolkningens side på grunn av formodning om unasjonalt sindelag kan av politiet tas i forvaring på en slik måte og for så lang tid som anses nødvendig av hensyn til deres egen sikkerhet, dog ikke utover 30 dager. Justisdepartementet kan bestemme at fengslingen skal vedvare, dog ikke utover til sammen 120 dager».⁵² Denne anordningen skulle altså hindre uro og gatejustis og var den eneste anordningen som kunne brukes som formelt grunnlag for anholdelser, arrestasjoner og internering av tyskerjentene. Det er likevel verdt å merke seg at den

⁴⁷ Papendorf 2015: 22

⁴⁸ Pedersen 2012: 141

⁴⁹ Johannessen 2016: 80

⁵⁰ Papendorf 2015: 22

⁵¹ Johannesen 2016: 55

⁵² Ibid.: 56

såkalte beskyttelsen her blir omtalt som «forvaring» og «fengsling» noe som umiddelbart kan gi assosiasjoner til straff. Dette til tross for at anordningens mål var å beskytte tyskerjentene. Aksjoner hvor hjemmestyrkene måtte internere tyskerjentene for å hindre opptøyer og bråk hører til unntakene. Likevel ble flere tusen tyskerjenter arrestert og anholdt. Olsen argumenterer for at hjemmestyrkene bare brukte anordningen som grunnlag til å renske byen for tyskerjenter. I flere politirapporter ble grunnen til arrestasjonene oppgitt som «omgang med tyskere» eller «siktet som tyskertøs».⁵³ Ingen av interneringene ble begrunnet ut fra behov om beskyttelse eller for å hindre uro, noe som tyder på at hjemmestyrkene var ute etter å straffe jentene snarere enn å beskytte dem. Pedersen viser til at interneringsleirene ofte ble kalt for fangeleir eller fengsel, av politiet og de som jobbet i leirene.⁵⁴ I noen tilfeller kunne interneringstiden bli kortet ned dersom tyskerjentene hjalp politiet med å lete etter frontkjempere. Det er naturlig å tenke at dette ikke hadde blitt gjort, hvis politiet oppriktig mente at jentene trengte beskyttelse. I tillegg hadde tyskerjentene både jobb og strenge disiplinregler å forholde seg til, og ved brudd på ordensreglene kunne man bli truet med skytevåpen. Hvorfor et så strengt regime var nødvendig i en leir som skulle gi beskyttelse til tyskerjenter er et spørsmål verdt å stille seg. Det virker som at det var vanligere for politiet å bruke anordningene som grunnlag for straff, enn som beskyttelse. Interneringen kan dermed tolkes som et brudd på en av de mest sentrale rettsprinsippene vi har i Norge, nemlig at ingen borger skal utsettes for straff uten dom, og at ingen skal dømmes uten lov.⁵⁵

Utover våren kom regjeringen med enda en midlertidig lov, «Provisorisk anordning av 12.juni 1945 om åtgjerder mot kjønnsykdommer».⁵⁶ Denne omtales gjerne som smitteanordningen og ga helsemyndighetene hjemmel til å «internere personer som nektet å la seg undersøke eller behandle for veneriske sykdommer, samt personer som var friske for øyeblikket, men som de fryktet ville bli smittet på ny og deretter smitte andre».⁵⁷ Det hadde under okkupasjonen forekommet en sterk vekst av kjønnsykdommer, men til tross for en økning hos kvinnene var det langt flere menn som var smittet. Over dobbelt så mange menn enn kvinner var smittet av kjønnsykdommer før, under og etter krigen. Likevel, var det bare kvinner som ble internert av norske myndigheter og internering av menn ble ikke engang foreslått.⁵⁸ Personer som ble mistenkt for å ha en kjønnsykdom kunne ifølge smitteanordningen arresteres og interneres for å forhindre videre smitte. I teorien skulle dette gjelde *alle* som var smittet av en kjønnsykdom, men i praksis var det bare tyskerjenter som ble internert.⁵⁹ Dette tyder igjen på at interneringen av tyskerjenter brukes som straff, istedenfor at den skulle forhindre videre smitte i samfunnet. På Hovedøya ble det antatt at 75% av tyskerjentene skulle være smittefarlige. Dette ble senere også støttet av Rikspolisjefen, da han påstod at to tredjedeler av tyskerjentene var smittefarlige.⁶⁰ Papendorf viser på den andre siden til en rapport som tyder på at nærmest 80% av de internerte kvinnene i tidsrommet 14.juni 1945-31.januar 1946 ikke hadde kjønnsykdommer. Dette viser at helsemyndighetene overvurderte smitterisikoen som

⁵³ Olsen 1998: 287-288

⁵⁴ Pedersen 2012: 93

⁵⁵ Olsen 1998: 284

⁵⁶ Pedersen 2012: 97

⁵⁷ Ibid.: 97

⁵⁸ Johannessen 2016: 77

⁵⁹ Ibid.: 56

⁶⁰ Pedersen 2012: 98

tyskerjentene utgjorde. Pedersens argument om at myndighetene oppfattet jentene som smittefarlige bare fordi de var tyskerjenter støtter dette.⁶¹ Hvorfor det da skulle være nødvendig å holde disse jentene internert kan man bare spørre seg om, antageligvis er frykten for at jentene skal utsette seg for faren for å bli smittet og deretter smitte andre, lagt til grunn. Papendorf viser til at det ville være høyst usannsynlig at denne smittefaren skulle være til stedet, da det viser seg at bare 2 av de 1.100 internerte tyskerjentene på Hovedøya senere utsatte seg selv for smitte.⁶² I okkupasjonstiden hadde det vært et samarbeid mellom tysk og norsk politi for å få konfrontert den stadige økningen i spredningen av kjønnssykdommer. NS-myndighetene hadde i 1944 fått vedtatt en «Lov om bekjempelse av kjønnssykdommer m.v. av 22.juni 1944».⁶³ Med denne regelen kunne man opprette behandlingssteder for kjønnssyke mennesker. Det viste seg at den norske smitteanordningen var tydelig inspirert av Quisling-regimets «lov om bekjempelse av kjønnssykdommer».⁶⁴ Papendorf er en av de som peker på at den norske smitteanordningen ble brukt som hjemmel til å straffe tyskerjentene fordi NS-lovgivningen ikke skulle gjelde mer etter frigjøringen 8.mai 1945. Det vil si at tyskerjenter som ble internert i tidsrommet mellom 8 mai og 12 juni 1945 ble internert uten hjemmel. Han mener at helsemyndighetene var klar over dette, men at tyskerjentene likevel ble internert.⁶⁵ Dette er noe som tyder på at myndighetene nok en gang var ute etter å straffe tyskerjenter, og at straffebehovet var viktigere enn loven. På den andre siden, mener Pedersen at det ville ha vært en forenkling av situasjonen å si at myndighetene utelukkende så på interneringen som en straff.⁶⁶ Han argumenterer for at myndighetene ønsket å få tyskerjentene på rett kjør igjen, og at de ønsket å gjøre tyskerjenter til gode samfunnsborgere. Et eksempel på dette er at det ble oppfordret til å ha hjemmeskole, for å forhindre at man falt så langt utenfor at de umulig kunne reddes inn igjen. Det var også en frykt for at mange tyskerjenter skulle stå uten bolig og arbeid da de var ferdig med interneringen, og myndighetene mente derfor at det var positivt at jentene hadde arbeidet og bopel inne på leiren. I enkelte tilfeller hendte det at tyskerjentene selv ønsket å bli internert. Da kunne kvinnene oppholde seg på leirene uten å leve i frykt for å bli utsatt for vold på gata, og de fikk tid til å planlegge hvordan man skulle få orden på livet igjen.⁶⁷

Internering var langt fra den eneste måten myndighetene straffet tyskerjenter på. Johannessen argumenterer for at det ble inngått mellom 2-3.000 tysk-norske ekteskap mellom norske kvinner og tyske menn i perioden 1940-1946.⁶⁸ Stjørdalens Blad meldte 17. november 1945 om at det var 12 brudepar som hadde giftet seg, der brudene var av norsk herkomst og brudgommene tyskere.⁶⁹ Men man kan anta at det hadde vært inngått flere ekteskap både før og etter dette. Norsk lov ga ikke myndighet til å utvise norske borgere, og det ble heller ikke gjort med noen av de nordmenn som ble dømt i landssvikoppgjøret. Men når det gjaldt tyskerjenter, viser det seg at en endring i lovverket skulle føre til at flere tusen kvinner ble utvist fra landet.⁷⁰ Ifølge norsk lov om

⁶¹ Pedersen 2012: 98

⁶² Papendorf 2015: 66

⁶³ Ibid.: 57

⁶⁴ Pedersen 2012: 97

⁶⁵ Papendorf 2015: 58

⁶⁶ Pedersen 2012: 96

⁶⁷ Ibid.: 96

⁶⁸ Johannessen 2016: 85

⁶⁹ «Storbrøllop på Sannan», *Stjørdalens Blad*, 17.11.1945

⁷⁰ Olsen 1998: 303

statsborgerskap ble norske kvinner som valgte å gifte seg med tyske menn automatisk tyske statsborgere, men de mistet det norske statsborgerskapet først da de valgte å forlate Norge. Dette betyr at norske myndigheter ikke hadde noen rett til å utvise de tyskerjentene som fortsatt var bosatt i Norge.

Det tyskerjentene ikke viste noe om var at denne loven skulle bli endret. Etter krigen endret norske myndigheter på denne praksisen, Pedersen argumenterer for at det ble gjort i frykt for at tyskerjenter skulle kvie seg for å reise til et ødelagt Tyskland. For å bli kvitt tyskerjentene, kom regjeringen opp med en midlertidig lov som sa at alle som hadde «ervert statsborgerrett i fiendtlig stat, taper sin statsborgerrett». Dette ble gjort til tross for Grunnlovens §97 som sier at ingen lov skal ha tilbakevirkende kraft.⁷¹

Myndighetene så tydeligvis gjennom fingrene på dette og de kvinnene som fortsatt bodde i Norge mistet dermed sitt statsborgerskap og måtte forlate landet umiddelbart.⁷²

Norske menn som giftet seg med tyske kvinner fikk på den andre siden ingen straff for dette. Dette er noe som igjen viser til at tyskerjenter var en utsatt gruppe i samfunnet. Andenæs var en av få som viste skepsis til vedtaket, da han påpekte at «hvis man sier at det å gifte seg med en tysker er et så uverdige forhold for en norsk kvinne at hun bør miste statsborgerskapet og utvises, så må det være like uverdige for en norsk mann å gifte seg med en tysk kvinne».⁷³ Norske menn måtte gjerne gifte seg med tyske kvinner, men norske kvinner kunne ikke gifte seg med tyske menn. Tyske kvinner måtte gjerne bli boende i Norge, men for tyske menn var dette uaktuelt. Dette viser at tyskerjenter som gruppe ble urettferdig behandlet av den norske staten, og det er tydelig at de ble staffet bare fordi de var tyskerjenter. Andenæs påpekte samtidig at det var urettferdig at tyskerjentene var de eneste som ble forvist fra landet. Verken NS-medlemmer, frontkjempere eller torturister fikk tilsvarende straff.⁷⁴ Dette tyder på at myndighetene var ute etter å straffe tyskerjenter ekstra hardt.

I det neste kapitlet vil oppgaven gå over til å handle om hvordan tyskerjenter i Stjørdal og Lånke ble behandlet av lokalbefolkningen. Mellom Stjørdal og Lånke skiller det bare 10 minutter i bil, eller ca. 25 minutters gange. I 1940 var Lånke ei bygd hvor folket stort sett bodde på gårder og drev med landbruk for egen næring, mens Stjørdal ble regnet som en by. Her kunne man blant annet finne kino, hoteller, ulike butikker, mannskor og egen musikkforening.⁷⁵ Det var altså hit folket dro dersom de skulle finne på noe. Stjørdal hadde også en lokalavis, Stjørdalens Blad, og siden Lånke ikke hadde egen avis skrev Stjørdalens Blad om saker som skjedde i Lånke også. Innbyggertallet var større i Stjørdal enn i Lånke, en folketelling fra 1930 viser at det bodde 3788 innbyggere i Stjørdal mens det bodde 1462 innbyggere i Lånke. Ved en ny folketelling i 1945 hadde innbyggertallet vokst til 4337 i Stjørdal og 1695 i Lånke.⁷⁶ Værnes ligger i midten av Stjørdal og Lånke, noe som gjorde det attraktivt for tyske soldater å bosette seg på begge plassene. Det at innbyggertallet var høyere i Stjørdal enn i Lånke kan være forklaringen bak det vi skal se senere i oppgaven, nemlig at det var flere tyskerjenter fra Stjørdal enn Lånke.

⁷¹ Pedersen 2012: 58

⁷² Ibid.: 58

⁷³ Ibid.: 59

⁷⁴ Ibid.: 59

⁷⁵ Christophersen 1993: 15

⁷⁶ Ibid.: 15

2.4 Tyskerjenter i Stjørdal og Lånke

Hvis man starter med å se på tyskerjenter fra Stjørdal, mener Egil Christophersen at forbindelsen mellom kvinnene og soldatene utelukkende skyldes den økte tyske militære virksomheten som var i distriktet.⁷⁷ Da Hitler valgte å invadere Norge, var Trøndelag et av de sentrale områdene som tyskerne underla seg, og et av sidemålene til tyskerne var å ta kontroll over Værnes flyplass. Ifølge historikeren Anders Kirkhusmo finnes det ingen klar oversikt over hvor mange soldater som var stasjonert ut i Trøndelag,⁷⁸ men Stjørdalens Blad publiserte den 2.februar 1945 en sak hvor det ble skrevet at 10,800 tyskere fortsatt var igjen i Trøndelag⁷⁹, noe som forteller oss at antallet måtte ha vært høyere enn dette i løpet av krigen. Christophersen mener at rundt 396 tyske soldater jobbet på Værnes i krigens første fase.⁸⁰ Dette førte til et enormt mannsoverskudd i området, og til at tyske soldater bosatte seg i distriktet, særlig i Stjørdal og Lånke. Det at over 10.000 soldater var stasjonert ut i Trøndelag, kan si noe om hvor lett det var å komme i kontakt med tyske soldatene, eventuelt noe om hvor vanskelig det var å ikke komme i kontakt med dem.

Når det kommer til å si noe om hvor mange tyskerjenter det var i Stjørdal og Lånke, er dette vanskelig å si noe sikkert om. Dette er som tidligere nevnt fordi det var så vanskelig å definere hva en tyskerjente var. Pedersen argumenterer for at det gjerne var flere tyskerjenter å finne i byer, enn hva det er å finne på bygda.⁸¹ Dette stemmer godt overens med hva et tidsvitne forteller, nemlig at det var tyskerjenter i Lånke men at det utvilsomt var langt flere fra Stjørdal. Noe som indikerer på at det var mange tyskerjenter fra Stjørdal, er økningen av veneriske sykdommer. Da kjønnsykdommer nesten ikke hadde eksistert i trøndelagsområdene før krigen, viste det seg at antallet økte voldsomt utover høsten 1940 og det fortsatte å stige igjennom hele okkupasjonsperioden. Ved inngangen til våren 1940 var det totalt 67 personer med venerisk sykdommer i Nord-Trøndelag. I 1943 hadde dette tallet økt til 175, noe som viser at tallet av personer med veneriske sykdommer hadde mer en doblet seg. Sammenligner man tallene for Stjørdal ser vi at byen svarer for en stor andel av disse sykdomstilfellene. Da det på våren 1940 bare hadde vært 16 tilfeller av mennesker med venerisk sykdom, hadde antallet økt til 41 i 1943.⁸²

Dette betyr at Stjørdal stod for en stor andel av sykdomstilfellene og Christophersen argumenterer for at mellom hvert tredje og fjerde tilfelle av veneriske sykdommer i Trøndelag kom fra Stjørdal.⁸³ Dette tyder på at selv om vi ikke vet hvor mange tyskerjenter det var i Stjørdal, kan man på bakgrunn av disse statistikkene anta at antallet var høyt. Ettersom smittetilfellene økte i takt med tilførselen av tyske soldater ser vi at det er en positiv korrelasjon mellom forholdene. Selv om man ikke kan konstantere at samleie med tyske soldater var den eneste grunnen til økt smitte, er

⁷⁷ Christophersen 1993: 212

⁷⁸ Aud M. Tretvik, Pål T. Sandvik, Anders Kirkhusmo & Ola S. Stugu. *Trøndelags historie. Grenda blir global 1850-2005*. Trondheim 2005: 325

⁷⁹ «10,800 tyskere igjen i Trøndelag», *Stjørdalens Blad*, 02.02.1946

⁸⁰ Christophersen 1993: 55

⁸¹ Pedersen 2012: 20

⁸² Egil Christophersen, *Okkupasjonsår i Stjørdalsbygdene 1940-45 (II)*. Steinkjer 1995: 222

⁸³ *Ibid.*: 222

Christophersens funn likevel en klar indikasjon på at smittetilfellene økte etter at tyskerne kom til Stjørdal.

2.5 Befolkningens holdning til tyskerjenter på det lokale plan

Det skulle ikke ta lang tid før den første lokale aksjonen mot tyskerjentene skulle komme i Trøndelag. Allerede 25.mai 1940 kom Stjørdalens Blad ut med en generell advarsel til kvinner i om å være forsiktig med å innlede et forhold til okkupasjonsmakten, da flere tilfeller av skamklipping hadde hendt i Trondheim.⁸⁴ Hensikten med innlegget var å skremme de kvinnene som hadde omgått tyskerne fra å fortsette forholdet, og for å forhindre at andre innledet dem. Sett på den ene siden, kan det tenkes at dette innlegget kun var ment som en advarsel og at det dermed bare var godt ment. Sett fra den andre siden, viser det seg at hverken avisen eller andre opinionsledere kritiserte overgrepene på kvinnene. Dette kan tyde på at de aksepterte at man burde bli straffet dersom en innledet et forhold til fienden.

Det viser seg at tyskerjenter fra andre plasser i Norge også skulle få oppleve gatas justis sommeren 1940. Johannessen viser til en klippepisode i Haugesund, hvor noen tyskerjenter ble klippet for å ha vært sammen med tyske soldater.⁸⁵ Det spesielle med denne situasjonen var at tyskerne responderte med å gjøre hevn på de nordmennene som hadde klippet kvinnene, i form av at de lot de få smake sin egen medisin og klippet håret av dem. Vi ser her at klippeepisoder ikke bare var et fenomen som ble gjennomført etter under krigen og etter frigjøringen, men også helt i startfasen av okkupasjonstiden. Dette tyder på at det hatet som kom tydelig frem mot tyskerjentene etter at krigen var over hadde bygget seg opp i løpet av 5 år, noe som kan være med på å forklare hvorfor befolkningen var så ivrige etter å straffe tyskerjentene.

Noe annet som viser lokalbefolkningens holdninger til tyskerjentene er de ulike tekstene og leserinnleggene som ble publisert i Stjørdalens Blad rett etter fredsopplutningen. Ettersom det var mange som ikke hadde fått tilbake radioen etter den ble beslaglagt under krigen, fungerte derfor avisen som et massemedium med stor påvirkningskraft. I perioden 16 mai. 1945 til 3.april 1946 ble det skrevet totalt 31 tekster om saker som kan knyttes til tyskerjentene. Mange av disse er leserinnlegg og forteller oss derfor mye om folks mening om tyskerjentene. Av disse 31 tekstene, er det funnet 21 tekster som konkret nevner «tyskerjenter» eller «tyskertøser» i leserinnleggene. Av disse 21 tekstene er det 14 saker som karakteriserer kvinnene som tyskertøser, mens 7 omtaler kvinnene som tyskerjenter. Det at kvinnene blir omtalt som tyskertøser i nesten 67% av tilfellene tyder på at det var mange som hadde et negativt syn på tyskerjentene. Det finnes også tilfeller der kvinnene ble omtalt som feltmadrasser eller krypdyr. Felles for tekstene var at mange fremstilte kvinnene som et problem som det «måtte gjøres noe med». Her tyder det på at flere har en forventning til at tyskerjentene på en eller annen måte måtte bli straffet. Det var flere forslag på straff som ble sendt inn, blant annet er det 2 innlegg som handler om at tyskerjenter ikke burde få delta på offentlige fester eller selskaper. Dette er et klart eksempel på straff i form av sosial utfrysing. Det blir også skrevet saker om at tyskerjentene burde sendes i forbedringsleir, noe som tyder på at befolkningen mener at tyskerjentene har gjort noe dårlig, i og med at de må bli bedre. Flere saker

⁸⁴ Christophersen 1993: 213

⁸⁵ Johannessen 2016: 13

handler om at tyskerjenter har blitt arrestert og sendt i interneringsleir, når begrepet «arrestert» brukes, er dette med på å støtte opp straffeaspektet i forbindelse med interneringen. Interneringssaker utgjør omtrent 25% av alle sakene som det skrives om i avisen. Det er flere tilfeller hvor befolkningen skiller mellom «det rette slag» av damer og tyskerjentene, noe som igjen tyder på at tyskerjenter var en utsatt gruppe i samfunnet.⁸⁶ Et eksempel som viser hvordan tyskerjente ble fremstilt som en særlig utsatt gruppe i samfunnet finner man i leserinnlegget notert nedenfor. Det er skrevet av en forarget festdeltager, som stiller spørsmål om det virkelig er nødvendig at tyskerjenter skal få delta på fester sammen med resten av befolkningen.

«Jeg har hatt anledning til å være med på noen av danseaftnene som er blitt arrangert på soldatheimen i det siste. Jeg liker meg meget godt på de festene, men en ting ergrer meg i høyeste grad, og jeg vil gjerne rette et spørsmål til de som har greie på dette. Er det slik at hvem som helst kan få gå på de festene, jeg mener damer. Noen sier det er bare damer som er 100 pst. norsk som har adgang, men det har jeg vanskelig for å tro, da jeg hver gang har sett piker der som har vanket både med tyskere, frontkjempere og rotekte nasister. Dette vet jeg med sikkerhet og syns derfor at de som har vist en så unasjonal holdning, bør ikke få lov til å delta i fester sammen med ekte norske damer. Jeg snakket med en dame fra Oslo forleden som hadde vært på flere engelske fester der, men der var kontrollen så nøye at det ikke var tale om å komme inn for slike «unorske piker». Der har forresten tyskertøsene særskilte pass, og for å komme inn på festene måtte damene vise pass, og da er det også greit å kontrollere. Dette er mitt syn på saken, men jeg vil gjerne høre andres. Forarget festdeltager.⁸⁷

I dette eksempelet kommer det frem et tydelig skille mellom tyskerjentene og damer som her beskrives som «100 pst norske». Videre mener undertegnede at jenter som har vist en såkalt «unasjonal holdning» ikke bør ha rett til å komme inn på fester sammen med ekte norske damer. Her vises det igjen til at tyskerjentene burde fryses ut fra sosiale lag og at de ikke regnes som ekte norske damer, kun fordi de er tyskerjenter. Det er til og med foreslått at tyskerjentene skal ha egne pass, slik at kontrollen på hvor de skal få lov til å komme inn og ikke skal gå enklere for seg. Dette stiller tyskerjentene i et dårlig lys, og de meningene som kommer frem blant lokalbefolkningen i avisen viser til at det rådet et klart behov for at tyskerjenter måtte straffes. Tyskerjenter opplevde å bli omtalt og dømt av befolkningen, uten en eneste mulighet til å forsvare seg selv. Det synes ikke å ha vært noen som mente at tekstene var straff nok i seg selv, snarere tvert imot. Leserinnleggene viser til at det var en klar formening om at tyskerjentene hadde bragt en stor skam over nasjonen, og fortjente å bli straffet deretter.

Johannessen viser til at det var mange innlegg om tyskerjenter også i Bergensavisen. Det kommer frem at nesten alle tekstene og leserinnleggene som handlet om tyskerjenter ble skrevet i negativt ordelag. Hyppig bruk av begrep som «tyskertøs» beviser dette.⁸⁸ Også avisen Nordlys i Tromsø skrev innlegg om at «tyskertøser vil bli internert».⁸⁹ Dette tyder på at leserinnlegg i Stjørdalens Blad ikke var noe unikt som bare forekom i Stjørdal. Snarere viser dette til at straffebehovet var til stedet blant befolkningen uansett hvor i landet man bodde, og at leserinnlegg i avisen var noe flere benyttet seg av for å få ytret meningen sin. Disse sammenligningene gir grunnlag for å

⁸⁶ Alt dette er hentet fra leserinnlegg i Stjørdalens Blad mellom 16.mai 1945 og 3.april 1946

⁸⁷ «Hvorfor?», *Stjørdalens Blad*, 04.08.1945

⁸⁸ Johannessen 2016: 24

⁸⁹ Ibid.: 19

hevde at det ikke er store forskjeller i på Stjørdal og områder i resten av Norge når det kommer til befolkningens straff.

Men dårlig omtale i leserinnlegg i aviser skulle ikke være den eneste straffen tyskerjentene skulle få kjenne på. Et tidsvitne forteller om å ha konkret kjennskap til 2 tyskerjenter fra Lånke, men legger samtidig til at det utvilsomt var flere. Informanten forteller at tyskerjentene fra Lånke ble særdeles dårlig behandlet av lokalbefolkningen og at de flere ganger kunne oppleve at en hel horde med ungdommer var ute etter å straffe dem. Til tross for at jentene gjentatte ganger prøvde å gjemme seg, ble de alltid tatt til. De som var ute etter å straffe dem var stort sett unge gutter, som hadde et behov for å merke jentene godt, slik at alle kunne se at de hadde vært med en tysker. I likhet med mange andre tyskerjenter fra Norge, ble jentene utsatt for grove overgrep da de ble fanget. De ble både banket opp og fikk håret sitt klippet av. I tillegg ble de også snakket stygt om av resten av bygdefolket. Informanten forteller videre om at tyskerne arrangerte fester, og at kvinner fra bygda ofte ble invitert dit. Her hendte det at noen kvinner ble fristet av tyskerne, fordi de var kjekke og stramme mannfolk. Tyskerne var dessuten flinke til å danse, noe som ble satt pris på av mange kvinner. Ellers var kvinnene glad for å få muligheten til å feste og danse, særlig når nordmenn ikke hadde lov til å arrangere fest. Men dette kostet dem dyrt fordi man kunne fort bli stemplet som tyskerjente. Lånke var en liten bygd, og det var mange som snakket stygt om tyskerjentene, eller de man antok var tyskerjenter, bak deres rygg. Informanten forteller at det ikke var noen som var ute etter å ta de som straffet tyskerjentene, noe som kan tyde på at straffen var en akseptert handling i Lånke.

Etter at krigen i Norge var over ønsket politimesteren i Trondheim at det skulle opprettes en form for «kvinnefengsel» eller «isoleringsleir» for tyskerjenter fra Trøndelag.⁹⁰ Den 27.juni kunne Stjørdalens Blad meddele at politiet skulle gå til opprettelse av en interneringsleir i Selbu.⁹¹ Leiren er dessverre lite forsket på, sannsynligvis fordi det finnes få kilder om den. I følge Stjørdalens Blad skal leiren ha hatt plass til 150-200 jenter og fru Janne Krøtøy var ansatt som leirsjef.⁹² Tyskerjentene var mellom 13-40 år gamle, og ble ansett for å ha tilhørt det lavere sosiale lag. Ifølge politiet selv var leiren opprettet som en sikrings og helseanstalt og skulle dermed ikke tolkes som straff. Da sjefen for interneringsleiren i Selbu ble spurt om hvorfor myndighetene ikke internerte samtlige tyskerjenter, henviste han ikke til de to aktuelle anordningen med de retningslinjene som ble gitt som grunnlag for internering. Han viste derimot til at det var et spørsmål om kapasitet: «vi kan ikke skaffe plass til flere tusen piker».⁹³ Olsen argumenterer for at dette svaret tyder på at det var ønskelig å internere flere tyskerjenter, men at det på et beklagelig vis ikke var plass til flere.⁹⁴ Lederen uttalte videre at det var tyskerjenter som var fra de lavere samfunns lag de måtte konsentrere seg om og at «de finere» slipper unna. Dette er med på å erkjenne at interneringen ble basert på et sosialt grunnlag, og at tyskerjenter som ble internert opplevde å bli forskjellsbehandlet. Samtidig forsterker dette utsagnet at man primært ikke var opptatt av å beskytte jentene og hindre

⁹⁰ Gunn S. Snerting, «*Simpel var du, tyskertøs*». *Debatten rundt tyskerjenter i trønderske aviser etter fredsslutningen i 1945*. Masteroppgave, NTNU, Trondheim 2017: 15

⁹¹ «*Tyskertøsene i interneringsleir i Selbu*», *Stjørdalens Blad*, 27.06.1945

⁹² «*Leiren for tyskertøser*», *Stjørdalens Blad*, 25.07.1945

⁹³ Olsen 1998: 298

⁹⁴ *Ibid.*: 298

smittespredning ettersom ikke alle ble internert. Kvinner fra de høyere sosiale lag trengte ikke like stor beskyttelse og var trolig ikke den største smittefaren. Da burde det ifølge Olsen ikke være beklagelig at «de slipper unna» internering. Det er bare hvis interneringen ble sett på som straff at det burde være beklagelig at noen skyldige slapp unna.⁹⁵

Tyskerjenter ble satt til å arbeide på gårdene rundt omkring i Selbu, og utførte blant annet syng og strikking for nasjonalhjelpen,⁹⁶ noe som indirekte kan tolkes som en form for straff. I tillegg var det flere leserinnlegg i Stjørdalens Blad der hvor befolkningen ga uttrykk for at tyskerjenter burde bli «rusket opp i» hvor internering foreslås som en mulig løsning. Dette er med på å støtte opp straffeaspektet rundt interneringen. Helgesen hevder at det i samtiden ble utført registre over alle kvinnene som ble internert, men i forbindelse med en opprydding hos Trondheim politikammer i 1987 ble disse listen makulert og alle spor av kvinnene ble dermed slettet.⁹⁷ Vi kan derfor ikke vite på hvilket grunnlag tyskerjentene ble internert på, men Helgesen argumenterer for at jentene ble tvangssendt til Selbu for å forhindre spredning av kjønnsykdommer.⁹⁸ I januar 1946 ble interneringsleiren i Selbu stengt, noen av kvinnene ble sendt tilbake til sine hjemsteder mens andre ble overført over til Hovedøya i Oslo.⁹⁹ I april ble også denne interneringsleiren nedlagt, noe som markerte slutten på internering i Norge.¹⁰⁰

Mye tyder på at tyskerjentene ble utsatt for ulike straffer fra lokalbefolkningen. Tyskerjenter fra Stjørdal og Lånke ble ofre for advarsler, skamklipping, overgrep og hetsing i ulike leserinnlegg i lokalavisen fra befolkningen og de ble internert som følge av offentlige tiltak fra myndighetene. Legger man disse aspektene til grunn, kan man hevde at det ikke finnes store forskjeller i straff utøvd på lokalt og nasjonalt plan. Det er likevel verdt å merke seg at det på noen steder i Norge ble gitt reaksjoner mot dem som begikk overgrep på tyskerjentene, men at dette ikke var tilfelle i Stjørdal. Christophersen stiller spørsmål til hvorfor det ikke ble rettet noe moralsk eller juridisk oppmerksomhet mot de som utførte disse overgrepene og peker samtidig på at det virker som at dette ble ansett som akseptable handlinger.¹⁰¹

⁹⁵ Ibid.: 298

⁹⁶ Snerting 2017: 16

⁹⁷ Helgesen 1990: 287

⁹⁸ Ibid.: 287

⁹⁹ Snerting 2017: 16

¹⁰⁰ Olsen 1998: 302

¹⁰¹ Christophersen 1993: 215

3.0 Konklusjon

Problemstillingen til denne oppgaven er:

«Hvordan ble tyskerjenter fra Stjørdal og Lånke behandlet av sine lokalsamfunn og norske myndigheter rett etter andre verdenskrig, og hvordan står disse reaksjonene i kontrast til behandlingen gitt på nasjonalt nivå?»

Da Toralv Øksnevad erklærte over et radioinnslag i mai 1941 at de som ikke avviste tyskerne måtte betale for dette for resten av sitt liv, var dette med å piske opp forventninger om at tyskerjenter på en eller annen måte skulle bli straffet. En klar likhet mellom det nasjonale og det lokale plan, blir derfor at det på begge områdene rådet sterke meninger om at tyskerjenter skulle straffes. Det at tyskerjentene hadde innledet et forhold til tyske soldater vekket sterke følelser hos myndighetene og befolkningen. Dette ble sett på som et nasjonalt svik, noe som kan knyttes opp til at man så på kvinner som mannens og nasjonens eiendom. At tyskerjentene valgte å bryte med dette symbolet ble sett på som et stort svik, skulle vise seg å få store konsekvenser.

Både på lokalt og nasjonalt nivå ble tyskerjenter utsatt for gatejustis i form av skamklipping, banking, utfrysing fra sosiale lag og håning i ulike leserinnlegg og tekster i aviser. Skamklipping er den mest kjente represalien i Norge, en ydmykende og drastisk metode som førte til at flere tyskerjenter valgte å ta sitt eget liv. Dette ble utført av en sint befolkning som hadde et stort behov for å «ta igjen» for det sviket som tyskerjenter hadde påført dem, men det var også en metode for å vise at de selv tok avstand fra tyskerjentes handlinger ved å vise at de selv var på «den rette siden» og tyskerjenter på «den feile siden». Dette førte til at tyskerjenter opplevde å bli en utsatt gruppe i samfunnet, og de ble hardt straffet til tross for at de aldri hadde brutt med norsk lov. Det å forelske seg i en tysker, er ikke straffbart i en juridisk sammenheng men likevel opplevde tyskerjentene å bli sterkt fordømt av befolkningen og myndighetene.

I Norge ble internering, tap av statsborgerskap og utvisning fra landet straffer som ble gitt utenfor straffeloven. Selv om myndighetene selv argumenterte at dette var tiltak som var ment for å beskytte tyskerjenter fra en hevngjerrig befolkning, har historikere som Olsen, Papendorf og Pedersen hevdet at dette var tiltak som ble satt i gang for å imøtekomme det sterke straffebehovet som rådet blant befolkningen. Tyskerjenter fra hele landet opplevde å bli ofre for disse tiltakene, tyskerjenter fra Stjørdal og Lånke inkludert. Ekstra hardt gikk det ut over de tyskerjenter som valgte å gifte seg med sine tyske kjærester. Her gikk de norske myndighetene så langt som å frata de statsborgerskap og dermed tvinge de ut av landet. Ingen andre ble like hardt straffet under landssvikoppgjøret, noe som atter en gang tyder på at tyskerjenter var en meget utsatt gruppe i samfunnet.

Tyskerjenter opplevde å få skrevet hatske innlegg om seg i aviser. Sammenligner man tekster og leserinnlegg som er skrevet om tyskerjenter fra Stjørdal og Lånke med det som ble skrevet i andre norske aviser, ser vi at det ikke er store forskjeller i det som ble ytret. Befolkningen i Stjørdal og Lånke hadde en klar formening om at tyskerjenter var noe som det måtte «ruskes ordentlig opp i», og at de var en skam for landet.

Tyskerjenter er utelukkende kun omtalt i negativt ordelag, noe som viser at befolkningen

hadde negative tanker om dem. Dette er noe som også ofte gjenspeiler seg i andre norske aviser.

Det er i denne oppgaven ikke gjort noen særlige funn på at tyskerjenter ble behandlet annerledes i Stjørdal og Lånke sammenlignet med tyskerjenter fra resten av Norge. På begge planene opplevde tyskerjenter å bli straffet fra en bitter befolkning og av myndigheter som prøvde å imøtekomme befolkningens straffebehov. I sammenligning av straffene, har jeg nesten bare funnet tilfeller der hvor befolkningen i Stjørdal og Lånke har blitt behandlet på den samme måten som tyskerjenter fra resten av Norge, noe som gir meg grunnlag til å hevde at straffene som ble gitt på det lokale plan ikke står i noe kontrast til de som ble gitt på et lokalt nivå.

Videre forskning

Selv om det ikke er nevnt i oppgaven, er tysk-norske krigsbarn et interessant tema. Det ble registrert omlag 10.000 krigsbarn i Norge under og etter krigen.¹⁰² Siden flere tyskerjenter ble fratatt retten til å beholde sine barn, dukket det fort opp spørsmål om hva som skulle skje med disse krigsbarna. Etter at jeg leste Olsens bok «Krigens barn» som drøfter denne tematikken, har interessen for temaet utviklet seg til å bli noe jeg har lyst til å forske på. Etter mye diskusjon mellom Norge og Tyskland ble det i november 1945 bestemt at barna var Norges ansvar.¹⁰³ Hvordan de norske myndighetene løste problemer som dukket opp i forbindelse med krigsbarn hadde derfor vært spennende å sett nærmere på. Hvordan gikk det med barna i ettertid? Har de opplevd noen ubehageligheter i forbindelse med at de er krigsbarn? Krigsbarn burde regnes som en helt uskyldig part i krigsoppgjøret og dersom disse skulle bli utsatt for diskriminering på grunn av at de har en tyskerjente som mor eller en tysker som far ville dette ha vært veldig urettferdig. Det har derfor ville vært veldig interessant å se nærmere på hvordan krigsbarna ble behandlet av både myndighetene og av befolkningen.

¹⁰² Johannessen 2016: 86

¹⁰³ Ibid.: 87

4.0 Kilder og litteratur

Avis

Stjørdalens Blad, 16.05.1945-03.04.1946

Litteratur

Andenæs, J. (1979). *Det vanskelige oppgjøret: rettsoppgjøret etter okkupasjonen*. Oslo: Tanum-Norli.

Christophersen, E. (1993). *Okkupasjonsår i Stjørdalsbygdene 1940-45*. Steinkjer: Utvalget for okkupasjonshistorie i Stjørdalsbygdene.

Christophersen, E. (1995). *Okkupasjonsår i Stjørdalsbygdene 1940-46 (II)*. Steinkjer: Utvalget for okkupasjonshistorie i Stjørdalsbygdene.

Helgesen, K. (1990). «... f.t. siktet som tyskertøs». *Historisk tidsskrift*, 90(3), 285-310. <http://sno.no/files/documents/103647.pdf>

Johannessen, M. W. (2016). «Tyskertøsene». *Myndighetenes behandling og befolkningens reaksjoner*. Haugesund: Vormedal Forlag.

Olsen, K. (1998). *Krigens barn. De norske krigsbarna og deres mødre*. Oslo: Forum Aschehoug.

Papendorf, K. (2015). *Siktet som tyskertøs. Rettsoppgjøret i videre forstand*. Oslo: Novus Forlag.

Pedersen, T. A. (2006). *Tyskerjenter i Norge. Reaksjoner og klippeaksjoner, 1940-1946*. Mastergradsavhandling. Universitetet i Oslo.

Pedersen, T. A. (2012). *Vi kalte dem tyskertøser*. Oslo: Scandinavian Academic Press.

Snerting, G. S. (2017) «Simpel var du tyskertøs» *Debatten rundt tyskerjenter i trønderske aviser etter fredsslutningen i 1945*. Mastergradavhandling. NTNU Trondheim.

Tretvik, A. M., Sandvik, P. T., Kirkhusmo, A., & Stugu, O.S. (2005). «Grenda blir global 1850 til 2005». Trondheim: Tapri akademisk forlag

Aarnes, H. (2009). *Tyskerjentene. Historiene vi aldri ble fortalt*. Oslo: Gyldendal.

